

169203

ČASOPIS ZA ZGODOVINO IN NARODOPISJE

XXXV : 1-2

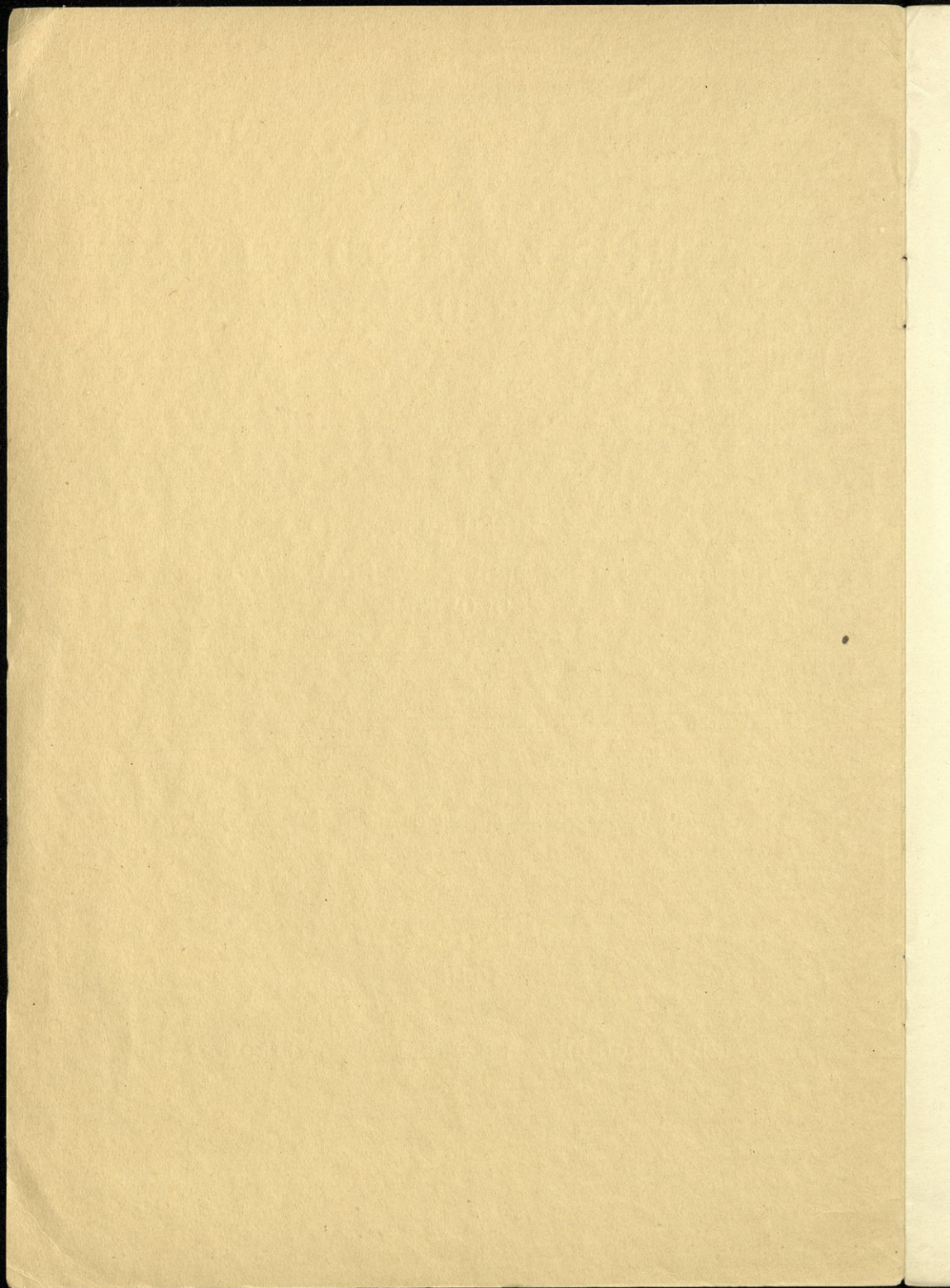
MILKO KOS

STANJE IN NALOGE SLOVENSKE KOLONIZACIJSKE
ZGODOVINE

Ponatis iz Časopisa za zgodovino in narodopisje letnik XXV. štev. 1—2.

• 1940

IZDALO ZGODOVINSKO DRUŠTVO V MARIBORU

Stanje in razvoj slovenske kolonizacijske zgodovine.

...in 1905 ...

5. IV. 1943

...in 1883 ...

...in 1905 ...

030045059

Stanje in naloge slovenske kolonizacijske zgodovine.¹

Milko Kos.

Zbrali smo se na robu Ptujskega polja, čigar naselitveno raziskavanje pomenja važen mejnik v zgodovini proučevanja kolonizacije na slovenskih tleh. Mislim na delo znanosti tako prezgodaj odtrganega Vladimirja Levca, na njegove Ptujске študije, ki so v tretjem, že po piščevi smrti leta 1905. izišlem oddelku podale podobo starejše kolonizacije zgornjega Ptujskega polja na način in z metodami, ki so bile do tedaj v raziskavanju naselitve slovenskih in sosednjih dežela nenavadne in nove.² V smereh Meitzenovih študij in mnogokrat navezujoč na teze in hipoteze Peiskerjeve gre agrarno-zgodovinsko in kolonizacijsko raziskavanje Levčevo. Mnogo tega, posebno kjer se je Levce le prenašlo usmeril v pota svojih omenjenih učiteljev, ni vzdržalo pred kritično presojo — postavim teza, da se je prvotna in starejša slovenska kolonizacija držala pretežno goratega sveta in ni silila v ravnine in doline rek —, vendar je po drugi strani raziskavanje mladega slovenskega učenjaka dalo tudi celo vrsto novih izsledkov in predvsem pokazalo na primeru majhnega dela slovenske zemlje pota, ki morejo pripeljati preiskavanje kolonizacije na naših tleh do novih vidikov in izsledkov. Tega se zavedamo posebno, če primerjamo dela, ki so pred Levcem, čeprav z zrelišča nemškega naseljevanja in prodiranja med Slovence, obravnavala zgodovino kolonizacije zemlje, ki je bila nekda ali je pa še slovenska. V mislih imam predvsem raziskavanja K ä m m e l o v a in K r o n e s o v a: K ä m m e l o v o leta 1879. objavljeno knjigo o začetkih nemštva na avstrijskih tleh do konca karolinške dobe in kot nadaljevanje tega dela njegovo razpravo iz leta 1909. o nemški naselitvi krajin na jugovzhodu od začetka 10. do konca 11. stoletja ter K r o n e s o v o delo iz leta 1889. o nemški naselitvi vzhodnih alpskih dežel.³ K ä m m e l o v a in K r o n e s o v a raziskavanja se gibljejo v smereh, ki jih moremo danes označiti že za zastarele. Zgodovina kolonizacije ni strogo ločena od drugih panog historične vede. Politična zgodovina, širjenje krščanstva, historična topografija in geografija, genealoška raziskavanja, začetki mest in meščanstva,

¹ Z nekaterimi dostavki spopolnjen referat na drugem zborovanju slovenskih zgodovinarjev 7. septembra 1940 na Ptujski gori.

² V. Levce, Pettauer Studien I—III, Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien, 28, 29, 35 (1898—1905).

³ O. K ä m m e l, Die Anfänge deutschen Lebens in Österreich bis zum Ausgange der Karolingerzeit, 1879. — F. K r o n e s, Die deutsche Besiedlung der östlichen Alpenländer, 1889. — O. K ä m m e l, Die Besiedlung der deutschen Südostmarken vom Anfange des 10. bis gegen Ende des 11. Jahrhunderts (Jahresbericht des städtischen Gymnasiums zu St. Nikolai, Leipzig 1909).

vse to in še drugo gre pod naslovom naselitvene zgodovine. Od ved, ki jih zgodovinar kolonizacije šteje med svoje pomožne, je v večji meri uporabljena komaj toponomastika, pa še ta na nezadosten način. Vendar ne gre to delo, predvsem Kämmlerovo, podcenjevati; še do danes je to edini večji poizkus, ki v zaključeni obliki podaja zgodovino starejšega naseljevanja Nemcev na vzhodnoalpska tla.

Metode kolonizacijske zgodovine so se od onih časov pred 50 in 60 leti močno spopolnile, razširile in poglobile. Prvi je nekatera nova raziskovalna pota za kolonizacijsko zgodovino slovenske zemlje, in to ravnine, ki se razprostira pred našimi očmi, uporabil — kot že povedano — Vladimir Levčec. Iz katastrske mape je razbiral talne načrte in zemljiško razdelitev vasi na Ptujskem polju in našel, da se ta od ene do druge razlikuje, sešteval in odšteval je zemljo, spadajočo pod posamezne vasi ter menil, da je dognal prvotno po načrtu izvedeno izmero Ptujkega polja na tako imenovane kraljevske kmetije, ki pa da so razdeljene zopet na manjše kmetije gospodarskega značaja, med njimi tudi slovenske. Nič manj ko v desetih pasovih in etapah je bilo po Levču od konca 10. do konca 12. stoletja kolonizirano Ptujsko polje, a to iz dveh izhodišč, Maribora in Ptuja. Levčevo delo privlačuje po načinu, ki je bil v našem zgodovinopisju za začetek stoletja novost, dalo je vsega upoštevanja vredne izsledke, zašlo pa v napake, ki jih najdemo v delih o naselitveni zgodovini še danes pogostokrat, posebno pri onih, ki se tej historični vedi približujejo od geografske strani: Levčec je preveč zaupal katastrskim mapam, menil je iz njih več razbrati, ko je stvarno v njih, preveč je iskal v poteku kolonizacije zakonitosti in načrtnega reda. Po pravici je to Levču zamerila kritika, od katere je na prvem mestu omeniti Dopschev obsežen pretres Levčevega dela in njegovih izsledkov.⁴

Pravilna je pa bila Levčeva raziskovalna pot, ki iz študija podrobnosti skuša doseči splošne izsledke. Posamezno selišče, pa naj je to vas, zaselek ali samotna kmetija, mora biti izhodišče raziskovanja vsake kolonizacije. Pri tem gre važna vloga vprašanjem, ki jim je Levčec posvetil veliko pažnjo, kakšen je talni načrt dotičnega selišča, kako so v njem razporejena posamezna poslopja kmečkih domačij, kakšna je razdelitev zemljišča, ki k posameznim seliščem oziroma kmečkim domačijam spada. O vsem tem imamo danes zgodovinarju dobrodošle razprave od geografske strani: S i d a r i t s c h e v o za Štajersko, S c h m i d o v e za Koroško in M e l i k o v o za celotno Slovenijo.⁵ To so dela, ki so jih napisali geografi, ki gledajo na te pojave predvsem kakršni so danes, ki jih opisujejo in ni, naravno, njihova prvenstvena naloga

⁴ A. Dopsch, Die ältere Sozial- und Wirtschaftsverfassung der Alpenslaven (1909), posebno str. 52 dalje.

⁵ M. Sidaritsch, Geographie des bäuerlichen Siedlungswesens im ehemaligen Herzogtum Steiermark, 1925. — J. Schmid, Siedlungsgeographie Kärntens, Carinthia I, 118, 119 (1928—1929), 124, 125 (1934, 1935). — A. Melik, Kmetjska naselja na Slovenskem, Geografski Vestnik, 9 (1933).

raziskovati in vpraševati po historičnih razlogih, ki bi mogli pojasniti, zakaj ima ta ali ona vas tak ali drugačen talni načrt, zakaj je pri tej vasi taka, pri drugi zopet drugačna zemljiška razdelitev. To je naloga zgodovinarjeva, ki se mora v ta vprašanja poglobiti, in če se pokaže, da so omenjeni pojavi historičnega nastanka in vzroka, uporabiti jih v zgodovini kolonizacije. Pri tem mora zgodovinar poizkusiti, da prodre pri proučevanju življenjskega pota naših selišč tudi po času čim dalje nazaj, pokazati mora, kako je naseljenost kulturne pokrajine nastajala in se razvijala, rastla ali propadala, ugotoviti mora najstarejše tipe hiš, vasi in zemljiške razdelitve, določiti njihovo razprostranjenost v prostoru. Vas v gruči in zemljiška razdelitev na delce, na primer, se smatra po pravici za enega starejših tipov naših selišč oziroma zemljiške razdelitve. Toda vasi v gruči nikakor niso tako enotne, da bi jih bilo mogoče prištevati vse eni skupini, med njimi je dovolj tipičnih razlik, ki jih bo mogoče kdaj mogel kolonizacijski zgodovinar s svojega stališča utemeljiti in razložiti. Po drugi strani se je razdelitev na delce izkazala mnogokrat za produkt sorazmerno mlajšega časa, na primer razdelitve nekdanje vaške skupne zemlje. Kolonizacijski zgodovinar se mora tudi v teh stvareh pred vsako prisiljeno zakonitostjo čuvati; ne gre en tip selišč na splošno pripisovati eni dobi, drugega drugi. Pri uporabi zemljiške razdelitve, talnega načrta selišč in podobnega za namene kolonizacijske zgodovine mora zgodovinar postopati z veliko previdnostjo, ki bo pojave omenjenih činiteljev šele prevzel, če bo zanje našel tudi potrdila od drugih strani. Naloga kolonizacijskega zgodovinarja bo, pod temi vidiki proučiti zemljiško razdelitev in talne načrte naših vasi. Pa tudi talnim načrtom naših mest, ki morejo biti prav tako važen zgodovinski vir, bo moral posvetiti še posebej svojo pozornost.

V manjši meri je Levec v svojih raziskavanjih kolonizacije Ptujkega polja uporabljal imena krajev in oseb. Krajevna imena, med katera je šteti tudi ledinska, so neprecenljiv pripomoček za študij kolonizacijske zgodovine. Toponomastika je kolonizacijskemu zgodovinarju pomožna veda prvega reda. Toda tudi tu je velika previdnost na mestu. Predvsem ni naloga zgodovinarja imena razlagati; imena pravilno raztolmačiti je naloga jezikoslovca, imena zbrati, ugotoviti na podlagi virov najstarejše oziroma najbolj zanesljive oblike in kraje pravilno lokalizirati, to pa je naloga zgodovinarja. Kolonizacijski zgodovinar bo s hvaležnostjo uporabljal take zanesljive razlage slovenskih krajevnih imen, kakor so jih podali, da omenim le nekatere domače, jezikoslovci Miklošič, Štrekelj, Pintar ali Ramovš, seveda s svojih vidikov in za svoje namene. Naloga slovenskega kolonizacijskega zgodovinarja bo razčleniti krajevna imena območja, čigar naselitev preiskuje, po skupinah in vrstah, a te bo zopet skušal uvrstiti po kronološkem redu. Za določitev etap kolonizacije mu bodo s takega vidika razvrščena krajevna imena mogla dobro služiti, seveda ob vsej potrebi previdnosti in upoštevanje izsledke, do katerih je prišel drugačnim putem. Kajpak se interesi zgodovinarja in jezikoslovca ne krijejo; kar prvega mnogokrat zanima, je za

drugega brez pomena in narobe. Zgodovinar se bo na primer moral vprašati, katera imena spadajo v plast predсловenskega relikta, kake vrste so ta imena, kako in katera so Slovenci prevzeli, katera slovenska imena se nanašajo na razmere, ostanke, prebivalce itd. predсловenske dobe, katera slovenska krajevna imena veljajo za najstarejša, katera spadajo v plast prve večje ekspanzije, katera so v zvezi z osebami-nosilci ali posredovalci kolonizacije, katera se nanašajo na stara prometna pota, katera datirajo iz dobe velikega krčenja v poznem srednjem veku, ali se da ime kraja povezati s tipom selišča, kaj je prvotni pomen nazivov »vas«, »selo«, »dvor«, ali pomeni neslovensko krajevno ime novejšje dobe vedno naseljenca ne-Slovenca in še mnoga druga vprašanja. Torej cela vrsta hvaležnih nalog, ki jih bo slovenski kolonizacijski zgodovinar s pridom reševal, posebno, če bo na primerjalen način upošteval podobna preiskavanja drugih narodov, v prvi vrsti seveda slovanskih in nam sosednjih. Med slovanskimi narodi so se s temi vprašanji pečali posebno Poljaki, od drugih naj omenim metodično važno delo Schwarzovo za sudetske dežele in Eberlovo za bavarska krajevna imena.⁶ Velike vrednosti so za kolonizacijskega zgodovinarja zbirke hišnih in ledinskih imen ter historično-topografski leksikoni. Od ledinskih imen mu bo mogla biti v prid zbirka slovenskih ledinskih imen, ki jo je pred desetletji organizirala Slovenska Matica, od leksikonov naj pa omenim kot za slovensko kolonizacijsko ozemlje posebno važne: za srednjeveško Štajersko Zahnov, za Zgornjo Avstrijo novi Schiffmannov, za srednjeveško Ogrsko Csánkijev.⁷ Upamopa, da bo zgodovinarju kolonizacije slovenske zemlje koristil tudi historično-topografski leksikon srednjeveške Slovenije, ki se pripravlja v okviru publikacij jugoslovanskega odbora mednarodne unije akademij.

Na besede o koristi toponomastike za kolonizacijsko zgodovino naj navežem nekaj malega iz poglavja lingvistika in kolonizacijska zgodovina. Naloga zgodovinarjeva je budno slediti izsledkom lingvista, posebno pa še dialektologa med njimi. Kako lepo sovpadajo meje naselitvenih območij in slovenskih dialektov, mi je nemalokrat pokazala Ramovševa karta slovenskih narečij in govorov.⁸ Kolonist nosi svoj govor s seboj; kraji, v katere in do katerih se širi ta ali drugi slovenski govor, nakazujejo pogostokrat smeri in meje slovenskih kolonizacijskih tokov. Jezikovna geografija, ki skuša na kartografski način določiti obseg jezikovnih pojavov, in naselitvena zgodovina se moreta na najbolj srečen način spopolnjevati.

⁶ Mimo starejših del Piekosińskiego in Wojciechowskega primerjaj St. Rospond, Zagadnienie osadnictwa słowańskiego w świetle toponomastyki, Kwartalnik historyczny, 52 (1938). — E. Schwarz, Die Ortsnamen der Sudetenländer als Geschichtsquelle, 1931. — B. Eberl, Die bayerischen Ortsnamen als Grundlage der Siedlungsgeschichte (1925, 1926).

⁷ J. Zahn, Ortsnamenbuch der Steiermark im Mittelalter, 1893. — K. Schiffmann, Historisches Ortsnamen-Lexikon des Landes Oberösterreich, I, II (1935). — Csánki Dezső, Magyarországtörténelmi földrajza a hunyadiak korában. Krajevna imena za Prekmurje v II. (komitat Vás, 1894) in III. zvezku (komitat Zala, 1897).

⁸ F. Ramovš, Dialektološka karta slovenskega jezika (1931).

S toponomastiko in lingvistiko pa vrsta pomožnih ved za zgodovinarja kolonizacije še od daleč ni izčrpana. Naselitveni zgodovinar ima opraviti v veliko večji meri s posrednimi ko z neposrednimi viri. Letopisi, kronike in tudi listine povedo, vsaj v naših krajih, na neposreden način o naselitvi le mimogrede kaj malega; zgodovinar kolonizacije je prisiljen iskati svoje izsledke s pravilno aplikacijo drugih ved.

Ena poglavitnih med njimi je, če nadaljujemo njihovo vrsto, arheološka veda. Zgodovinar slovenskega naselitvenega območja se mora vprašati, kateri predeli naše zemlje so bili naseljeni že pred prihodom Slovencev; arheolog mu bo s podatki o raznih najdbah, starih poteh, utrdbah, seliščih, grobovih itd. dajal na to odgovor. Arheološka karta Jugoslavije, ki izhaja v okviru publikacij jugoslovanskega odbora mednarodne unije akademij, je naselitvenemu zgodovinarju nad vse dobrodošla. Slovenijo je doslej obdelal Saria na listu Ptuj, list Rogatec je pa tudi že gotov, ni pa še objavljen.⁹ Arheološka karta nam pomaga reševati vrsto nalog, ki v slovenski naselitveni zgodovini še niso niti načete. Takó vprašanje, ki mu zgodovinar kolonizacije drugod posveča mnogo pozornosti, kje se je razprostirala tako imenovana prapokrajina (Urlandschaft), to je, najprej kultivirani predeli neke dežele; dalje s tem v zvezi vprašanje, kje se je nekda na Slovenskem širil gozd in kje ga že od starine ni bilo. Z gozdom so še v zvezi vprašanja, kako so se gozdne meje spreminjale, pomikale v gore navzgor ali pa zasegale že kultivirano zemljo, kje in kako nastajajo selišča na izkrčenih gozdnih tleh itd. Vprašanje o kontinuiteti med prebivalstvom ter kulturo pred Slovenci in slovensko dobo je tudi naloga, ki se je bo moral slovenski naselitveni zgodovinar pravilno in z vso zmerno preudarnostjo lotiti; kaj se je iz antike rešilo v slovenske čase, koliko je starega prebivalstva ostalo in se stopilo s Slovenci, kje imamo opraviti zgolj s kontinuiteto kulturne zemlje, kje nemara celo z naselitveno kontinuiteto. Ali najdemo na mestu ali v bližini predslovenskih selišč tudi že stara slovenska, kakšen vpliv na naselitev in selitve imajo antična še ohranjena pota in potne smeri, kje je najti staroslovenske grobove v bližini antičnih. Staroslovenska arheologija, ki naj bi razjasnjevala s svojega zrelišča staroslovenska selišča in njihovo kulturo ter pomnožila število znanih staroslovenskih naselbin in grobišč ter znanje o njih, je pri nas ena najbolj zanemarjenih ved, ko bi morala biti ena najbolj negovanih.

Cerkveni zgodovinar bo zgodovinarju kolonizacije pojasnil, kje so potekale meje starih prafarâ. Presenetljivo lepo vključujejo mnokrat meje farâ kolonizacijska območja istega naselitvenega izvora. Razumljivo, kajti številne starejše fare — ne vse — so se naslonile na prirodne edince iste ali sorodne kolonizacijske ekspanzije, nastale so v nje žarišču in združevale še nadalje s svojim cerkvenim središčem ljudi, pripadajoče istemu kolonizacijskemu območju. Nove fare pa se pogostokrat ustanavljajo na in za

⁹ Archäologische Karte von Jugoslawien: Blatt Ptuj (1936).

zaključeno območje novo izkrčene in naseljene zemlje ter glede mejâ z njim sovpadajo. Karta nekdanje farne razdelitve na Slovenskem bo mogla dati zgodovinarju slovenske kolonizacije še marsikatero dragoceno pojasnilo ali pobudo. Tudi študij patrocinijev in desetinskih dajatev more kolonizacijskemu zgodovinarju, seveda ob stalni primerjavi in podpori z izsledki, pridobljenimi na drugačen način, razložiti marsikaj.

Prav tako bo mogla pravna zgodovina dati kolonizacijskemu zgodovinarju v gotovih primerih prav dragocene migljaje in oporo. Kot na farne meje mora kolonizacijski zgodovinar budno paziti na meje deželskosodnih okrajev. Ponekod je mogoče ugotoviti sovpadanje mejâ deželskosodnih okrajev z mejami zaključenih kolonizacijskih območij. Dragoceno pomoč najde v tem oziru zgodovinar kolonizacije v karti deželskosodnih okrajev in v razlagah k njej.¹⁰ Enotne oblike sodstva in enotna podsodnost v določenih okrajih kaže večkrat na stara kolonizacijska območja enotnega nastanka. V teritorialnem oziru zaključena zemljiška gospodstva nastajajo pogostokrat na ozemlju, ki je bilo šele v kasnejšem obdobju kolonizacijskega razvoja izkrčeno in naseljeno.

Vrsta ved, ki služijo kolonizacijskemu zgodovinarju kot pomožne, in z njimi naloge, ki se mu v rešitev nudijo, seveda s tem še niso izčrpane. Čas mi ne dopušča, da bi o njih z vidika kolonizacije razpravljajl podrobneje. Omenim naj jih zgolj v bežnem pregledu. Za zgodovinarja naseljenosti morejo biti prav tako važni izsledki umetnostnega zgodovinarja, narodopisca kot antropologa, seveda pravilno gledani in tako uporabljani, da morejo s pridom služiti zgodovinskemu raziskovanju. Tudi prirodnih ved kolonizacijski zgodovinar nikakor ne sme prezreti. Geografijo, ki vsaj delno spada mednje, sem že omenil; seveda se metoda kolonizacijskega zgodovinarja razlikuje od one geografa. Poudarim naj le pomembnost vršajev, gorskih teras, obvodnih ječ in vodnih tokov za zgodovino naselitve. Geolog bo kolonizacijskemu zgodovinarju povedal, kakšna so tla tega ali onega kolonizacijskega območja. O kakovosti in s tem donosnosti tal se bo zgodovinar kolonizacije moral prav tako poučiti; ni vseeno, kje se širi zemlja puhlica, kje začno na vodi revna kraška tla, kje najdemo težko orno zemljo. Če se klimatolog peča tudi s klimo v preteklosti, bo zgodovinarju sprememba te na slabše ali boljše mogla eventualno pomagati, da bo, mimo drugih vzrokov, našel še enega za padanje ali dviganje števila človeških selišč v določenih obdobjih.

Naloge, ki čakajo zgodovinarja slovenske kolonizacije, so torej kaj mnogostranske in prav radi tega tudi težavne. Ni lahko najti do njihove rešitve

¹⁰ Historischer Atlas der österreichischen Alpenländer, I. Abteilung, Die Landgerichtskarte, Lieferung 1—4 (1906—1929). K temu komentar (Erläuterungen), ki ga je za Štajersko in Istro napisal H. Pirchegger, za Koroško M. Wutte in A. Jaksch, za Kranjsko Lj. Hauptmann, za Goriško A. Mell.

povsod prava metodična pota. O teh posebej razpravljati ni moja naloga.¹¹ Poudariti hočem le eno: izhodišče vsakega sistematičnega študija slovenske kolonizacije morajo biti poedinosti; od njih gre pot k splošnemu. Torej na primer študij vasi s pripadajočim vaškim območjem; ugotoviti je pri vasi njeno prvotno jedro, očistiti jo je tako rekoč vseh elementov kasnejše kolonizacije in poznejšega krčenja, najti v taki »pravasi« stare grunte in staro gruntarsko zemljo. Od ene vasi bo vodila pot raziskovalca k sosednjim, k eni stari vasi se bodo pridružile druge starejše, združene po starih potih, ki tako pogostokrat kažejo, da je ob njih iskati selišča starejšega nastanka; pokazala se bodo naselbinska jedra in naselbinska območja, mogoče že tudi kolonizacijski tokovi, sledeči prastarim prometnim črtam. Podoba kolonizacije večjih zaključenih enot, omejenih po prirodi in pogostokrat sovpadajočih s političnimi, zemljiško-gospodskimi, cerkvenimi in sodnimi mejami, nam bo postajala jasnejša. Kot primer takó usmerjenih raziskavanj naj navedem Blaznikovo razpravo o kolonizaciji Selške in Poljanske doline.¹² K vasem se bodo kot nov element naše kolonizacije pridružili srednjeveški gradovi, za njimi pa mesta, trgi in rudarski kraji z raznovrstnim, po svojem izvoru in sestavu še tako malo preiskanim prebivalstvom. Kdo je voditelj kolonizacije na deželi in v meščanskih naselbinah, se bo glasilo nadaljnje vprašanje. Osebi kolonista bo moralo biti posvečeno posebno poglavje, kdo je ta, ali je staroprebivalec ali prišlek od drugod, kdo je njegov gospodar, katera so bila njegova posebna selitvena pota ali z drugimi besedami, kakšna je notranja kolonizacija nekega ozemlja. Pri vsem tem drobnem delu ne sme zgubiti kolonizacijski zgodovinar iz vida celote, po drugi strani pa mora budno paziti, da ne zapade niti v napačno generalizacijo, niti v neutemeljeno klasifikacijo, ali pa v iskanje prisiljenih zakonitosti ali pravilnosti. Vsa previdnost velja pri vsem tem vsestransko pravilni aplikaciji izsledkov ved, ki sem jih zgoraj imenoval pomožne vede kolonizacijske zgodovine.

Šele ob takem postopku se homo mogli približati rešitvi glavne naloge, splošni zgodovini kolonizacije Slovencev in slovenske zemlje, ki bo med drugim pokazala, da se naš narod pred drugimi ni le umikal, marveč pokazal v toku svoje zgodovine tudi znatno kolonizatorično aktivnost in si s tem ohranil zemljo, na kateri prebiva še danes.

¹¹ O načinih in poteh raziskavanja kolonizacijske zgodovine alpskega nemštva, veljavnih v mnogih ozirih tudi za proučevanje kolonizacijske zgodovine Slovencev, je primerjati razpravo, ki je dala pobudo tudi nekaterim mojih izvajanj: E. Klebel, *Forschungswege zur mittelalterlichen Siedlungsgeschichte des Deutschtums im Südosten, Südostdeutsche Forschungen*, III (1938), 1—43. — Kratkemu orisu istega pisca *Die mittelalterliche deutsche Siedlung im deutsch-magyarischen und deutsch-slowenischen Grenzraum* (v zborniku *Die südostdeutsche Volksgrenze*, 1934, 31—51, 61—78) bi se pa dalo v marsikaterem oziru močno ugovarjati.

¹² P. Blaznik, *Kolonizacija Selške doline*, 1928; *Kolonizacija Poljanske doline* (Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, 19, 1938).

